

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ МЕХАНІЗМУ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ЗА КОНВЕНЦІЄЮ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

БАКУМОВ Олександр Сергійович - доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного і міжнародного права факультету № 4 Харківський національний університет внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4003-1974>

УДК 340.12:342.4(477)

DOI 10.32782/NP. 2023.1.25

У статті досліджується механізм юридичної відповідальності Української держави за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. Наголошується, що в Україні визнається діяльність міжнародних судових установ і відповідних органів міжнародних організацій задля захисту прав людини. З 1997 року для України набула статусу невід'ємної складової механізму реалізації прав людини Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., на реалізацію якої спрямовані зусилля не лише судових, а й законодавчих і виконавчих органів влади кожної держави-учасниці Конвенції. Підкреслюється роль Конвенції у розкритті матеріально-ї процесуально-правових особливостей притягнення держави до юридичної відповідальності за порушення у галузі прав людини, що зобов'язує дотримуватися прав і основоположних свобод людини, що гарантовані як самою Конвенцією, так і протоколами до неї, через можливість звернення громадян України після використання ними всіх національних засобів правового захисту, за захистом своїх прав і свобод безпосередньо до Європейського суду з прав людини.

Робиться висновок про недостатність існуючого інституційно-правового забезпечення реалізації юридичної відповідальності Української держави згідно з вимогами Конвенції. До найсуттєвіших проблем реалізації рішень ЄСПЛ віднесено свідоме ігнорування з боку органів державної влади рішень ЄСПЛ, ви-

бірковість їх застосування цими органами, а також слабка бюджетна забезпеченість відшкодування завданих збитків заявникам, що безпосередньо нівелює рішення ЄСПЛ як остаточне й виконуване. Запропоновані напрямки вдосконалення законодавства України в цій сфері.

Ключові слова: Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, права людини, юридична відповідальність, механізм юридичної відповідальності держави, Європейський суд з прав людини

Вступ

За умов глобалізації юридична відповідальність держав за все, що відбувається у світі, різко зростає, що знайшло безпосереднє вираження в конституціях більшості держав [1, с. 193]. У цьому зв'язку цілком справедливо доктриною вважається, що конституційне право є провідною галуззю публічного права в національній правовій системі [1, с. 82]. Однак, як стверджує М. Савчин, конституційне право вже важко уявити лише як складову частину публічного права [2, с. 40]. Це співвідношення, на думку науковця, полягає в тому, що конституційне право за своїм обсягом ширше публічного права, однак воно глибоко не визначає низку питань публічного права (врядування, фінансову систему, процесуальне право тощо).

На відміну від класичної, посткласична концепція передбачає, що конституційне

право виконує функцію узгодження, збалансування приватних і публічних інтересів [2, с. 41]. У такому контексті, як видається, роль і значення конституційного права полягає в конституціоналізації положень і вимог Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, їх належному й послідовному втіленні в конституційну практику діяльності органів державної влади, передусім судових органів, а також у забезпеченні невідворотності настання юридичної відповідальності держави в межах та у спосіб, що визначені Конвенцією як складовою частиною національного права та іншими законодавчими актами останнього.

Роль і місце Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у механізмі захисту прав людини досліджували як вітчизняні (М. Баймуратов, О. Буткевич, М. Дамірлі, В. Кампо, В. Тацій, Г. Христова, С. Шевчук, та ін.), так і зарубіжні вчені (А. Арнулл, Е. Бредлі, Р. Кей, Дж. МакБрайд, С. Лаврисен, Х. Расмуссен, Е. Стейн, Дж. Уейлер та ін.). Проте в їхніх роботах акцентувалося переважно на гуманітарно-правових і на міжнародно-правових аспектах проблематики. Натомість і досі слабо відпрацьованими на практиці та в юридичній науці залишаються питання науково-правової кваліфікації ролі та місця Конвенції в реалізації юридичної відповідальності держави. І це при тому, що сама Конвенція акумулювала кращий європейський конституційно-правовий досвід в галузі забезпечення прав людини та встановила єдині європейські стандарти в цій галузі, які стали здійснювати визначальний вплив на розвиток національних правових систем.

Виклад основного матеріалу

Застосування інституту юридичної відповідальності Української держави, безпосередньо та першочергово пов'язується із Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція), яка 17 липня 1997 року разом із відповідними протоколами¹ була ратифі-

кована Верховною Радою України. Цим Україна визнала всі зобов'язання, передбачені цими міжнародно-правовими актами і «зобов'язалася виконувати рішення Суду у будь-якій справі, в якій вона є стороною»².

Конвенція розкриває матеріально- й процесуально-правові особливості притягнення Української держави до юридичної відповідальності за порушення в галузі прав людини, зобов'язуючи держави – сторони Конвенції дотримуватися прав і основоположних свобод людини, що гарантовані як самою Конвенцією, так і протоколами до неї (протоколи № 1, 4, 6, 7, 12 і 13), згода на обов'язковість яких надана сторонами Конвенції.

Як наголошується у науковій літературі, з цієї норми випливають такі положення: 1) учасниками Конвенції можуть бути лише держави; 2) держави, які ратифікували Конвенцію, взяли на себе зобов'язання забезпечити певні права і свободи; 3) Конвенція встановлює не взаємні обов'язки між її державами-учасницями, а певний стандарт у сфері прав і свобод людини, який ці держави зобов'язані гарантувати; 4) встановлений Конвенцією каталог прав і свобод гарантується кожному, хто (що) перебуває під юрисдикцією держав – учасниць Конвенції; 5) держава забезпечує права та свободи, закріплені в Конвенції, лише у межах своєї територіальної юрисдикції...; 6) держава забезпечує лише ті права та свободи, які перелічені в розділі I «Права і свободи»; при цьому каталог прав, що гарантуються, був істотно розширений за допомогою протоколів до Конвенції. Зазначені положення вказують на те, що Конвенція є ключовим правовим документом, який послідовно продовжує гуманістичні ідеї та традиції, утверджуючи неухильні обов'язки держав, «незалежно від їх політичних, економічних і культурних систем, заохочувати і захищати права людини й основні свободи» [3, с. 14].

Така роль Конвенції чітко засвідчує наявність загальноновизнаного й авторитетного в Європі механізму, що дозволяє пробле-

---

¹ Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 № 475/97-ВР,

---

ред. від 13.03.2006 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-вр>.

² Там само.

матику прав людини та юридичної відповідальності держав за їх забезпечення й дотримання піднести на міжнародно-правовий рівень, інституціоналізуючи на національні механізми відповідальності держави в означеній сфері. Як зауважують В. Верещетін та Р. Мюлерсон, громадянин правової держави може вимагати, щоб усі державні органи дотримувалися добровільно прийнятих міжнародних зобов'язань, які безпосередньо зачіпають інтереси особи [4, р. 291].

Водночас, Л. Лаврисен зазначає, що хоча «питання про точні межі відповідальності держав, можливо, й не було актуальним у минулому, оскільки більшість справ стосувалися грубих порушень прав людини, у яких відповідальність держави була очевидною, потреба таких чітких критеріїв розмежування відповідальності держави стане більш актуальною, якщо Суд вирішить рухатися назустріч повній “конституціоналізації” усіх сфер людської діяльності» [5, р. 115; 6, с. 122].

Цій меті слугує й змістове наповнення норм Конвенції та Протоколів до неї, що їх традиційно поділяють на три основні види: матеріальні, організаційні та процесуальні [7, с. 62]. Матеріальні норми містяться переважно в розділі I Конвенції та протоколах № 1, 4, 6, 7, 12, 13 до неї, де встановлюється перелік гарантованих прав і свобод людини. Кожне з означених Конвенцією прав людини і основоположних свобод обумовлює матеріальну та процесуальну юридичну відповідальність держави за їх належний захист і забезпечення їх здійснення, що вказує на багатовимірність такої відповідальності. Водночас жоден нормативно-правовий акт, ухвалений у розвиток положень Конвенції в Україні та інших державах – учасницях Ради Європи, не може суперечити відповідним статтям Конвенції [8, с. 45].

Утім, все ж ключовою новацією Конвенції, що безпосередньо стосується інституціоналізації міжнародно-правового механізму юридичної відповідальності держав, стало закріплення в ній права громадянина звертатися на свій власний уряд зі скаргою до міжнародного суддівського форуму. Тож Законом «Про ратифікацію Конвенції про за-

хист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції»³ Україна визнала юрисдикцію ЄСПЛ як ключової міжнародної установи, відповідальної за контроль за правильним застосуванням положень Конвенції та застосування інституту юридичної відповідальності держави в галузі прав людини, охоплених регулятивною дією Конвенції. Такий статус ЄСПЛ прямо обумовлений Конвенцією, відповідно до статті 19 якої він вважається відповідальним за забезпечення гарантії виконання державами своїх зобов'язань⁴.

Для забезпечення дотримання зобов'язань, прийнятих на себе державами за Конвенцією та протоколами до неї, ЄСПЛ наділений такою компетенцією: розглядати скарги на порушення прав і свобод людини, гарантованих відповідно до Конвенції; тлумачити й застосувати положення Конвенції та протоколів до неї; готувати консультативні висновки за запитом Комітету міністрів Ради Європи. До компетенції ЄСПЛ входить розгляд питань двох категорій – міждержавних справ (стаття 33 Конвенції) та індивідуальних скарг (стаття 34 Конвенції)⁵.

Характерно, що переважна більшість звернень, що надходять до ЄСПЛ, – це індивідуальні скарги, розгляд яких «завжди викликає потужний політичний резонанс й акцентує увагу на системних порушеннях прав людини в державі-відповідачі. Завдяки праву подачі індивідуальних скарг заявникам надано статус суб'єктів у міжнародно-правовій сфері, що суттєво відрізняє Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод від інших універсальних та регіональних інструментів» [9, с. 186].

У спеціальній літературі акцентувалося на тому, що ЄСПЛ є самостійним підвидом міжнародних судових установ. Унікальність цього суду полягає в тому, що він є першим

³ Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17.07.1997 № 475/97-ВР, ред. від 13.03.2006.

⁴ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: від 04.11.1950, ред. від 02.10.2013.

⁵ Там само.

міжнародним судом, який суміщає розгляд правових спорів між людиною та державою та функцію контролю за виконанням власних рішень державами-учасницями. [10, с. 95–100]. При цьому юридична відповідальність держави у сфері захисту прав людини та основоположних свобод реалізується через виконання нею численних обов'язків, конкретизованих у практиці ЄСПЛ.

Керуючись принципом верховенства права як визначальним для інституту юридичної відповідальності держави, ЄСПЛ ухвалив доктрину «меж свободи розсуду» («margin of appreciation»), яка передбачає, зокрема, тлумачення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод з урахуванням традицій відповідної держави [11, с. 137–155; 12, с. 23]. За цією доктриною, держава має право вибору способів, які повинні застосовуватися з метою ефективного здійснення прав особи або для того, щоб уникнути свавільної дискримінації. При цьому обсяг вибору держави може відрізнятися залежно від різних чинників, насамперед, предмета і підстав справи.

Водночас свобода розсуду не є безмежною: вона лімітується європейським контролем, здійснюваним ЄСПЛ, який уповноважений ухвалювати рішення з питань відповідності дій держав положенням Конвенції. При цьому такий контроль поширюється на законодавство, а також на правозастосовчі рішення, зокрема й ухвалюванні національними судами.

Із цими підходами тісно пов'язана обстоювана ЄСПЛ так звана доктрина «четвертої інстанції», згідно з якою ЄСПЛ не оцінює фактичні обставини, які зумовили ухвалення національними судами тих чи тих конкретних рішень. Інакше ЄСПЛ діяв би в якості суду четвертої (надкасаційної) інстанції, що було б нехтуванням обмеженнями, що накладаються на його діяльність нормами Конвенції. Тим самим і діяльність ЄСПЛ має «обмежений» характер.

Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» зафіксував систему інституційних та процедурних механізмів виконання рішень ЄСПЛ, а також запобігання новим порушенням Конвен-

ції [8, с. 47], увібравши в себе всі сучасні напрацювання Ради Європи, спрямовані на всебічне вирішення питань виконання державами-членами рішень ЄСПЛ. Законом також запроваджено механізм взаємодії органів державної влади у процесі виконання рішень ЄСПЛ та визначено дії органів і посадових осіб, відповідальних за вжиття заходів індивідуального та загального характеру [13, с. 146–147]. Відповідно до статті 2 цього Закону рішення ЄСПЛ «є обов'язковими для виконання Україною».

Виконання рішень ЄСПЛ є специфічним правовим інститутом, який характеризується наявністю складного механізму реалізації, а також відбиває на собі особливість правового статусу самої судової установи. Рішення ЄСПЛ мають класичні ознаки судового рішення, але природа обов'язковості їх виконання впливає з міжнародно-правових зобов'язань, узятих на себе Україною внаслідок приєднання до Конвенції [14, с. 158].

Зазначені вище положення Закону корелюють із правовими позиціями Конституційного Суду України, відповідно до яких «обов'язкове виконання судового рішення є необхідною умовою реалізації конституційного права кожного на судовий захист, тому держава не може ухилятися від виконання свого позитивного обов'язку щодо забезпечення виконання судового рішення задля реального захисту та відновлення захищених судом прав і свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави.

У вузькому розумінні під виконанням рішення ЄСПЛ розуміється виплата справедливої компенсації стягувачеві, вжиття державою індивідуальних заходів, спрямованих на усунення конкретного порушення, визначеного в рішенні Суду, та заходів загального характеру, спрямованих на усунення підстави для надходження до Суду аналогічних заяв проти України в майбутньому (стаття 1 Закону).

Індивідуальні заходи полягають у відновленні попереднього юридичного стану, який заявник мав до порушення Конвенції (restitutio in integrum), та інших заходах, пе-

редбачених у рішенні (частина 2 статті 10 Закону)⁶.

Виконання рішення здійснюється за рахунок Державного бюджету України, тому у відповідності до статті 9 зазначеного Закону та статей 15–17 Цивільного кодексу України Міністерство юстиції України звертається до суду за захистом цивільних прав та інтересів держави шляхом відшкодування заподіяних збитків (у порядку регресного позову [15]).

Що стосується заходів загального характеру, то вони полягають у вчиненні дій, спрямованих на усунення причини, що стала підставою звернення до ЄСПЛ, з метою забезпечення додержання державою положень Конвенції, порушення яких встановлене рішенням ЄСПЛ, забезпечення усунення недоліків системного характеру, які лежать в основі виявленого ЄСПЛ порушення з боку відповідача. Відповідно до статті 13 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» заходами загального характеру є заходи, спрямовані на усунення зазначеної в рішенні Суду системної проблеми та її першопричини, зокрема шляхом: а) внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування; б) внесення змін до адміністративної практики; в) забезпечення юридичної експертизи законопроектів; г) забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики Суду прокурорів, адвокатів, працівників правоохоронних органів, працівників імміграційних служб, інших категорій працівників, професійна діяльність яких пов'язана з правозастосуванням, а також із триманням людей в умовах позбавлення свободи; г) інші заходи, які визначаються – за умови нагляду з боку Комітету міністрів Ради Європи – державою-відповідачем відповідно до рішення Суду з метою забезпечення усунення недоліків системного характеру, припинення спричинених порушень Конвенції та забезпечення максимального відшкодування наслідків цих порушень⁷. Вважається, що

означені заходи унеможливають подальші порушення Конвенції та забезпечують максимальне відшкодування наслідків порушень, які вже мали місце.

Висновки

Виконання рішення ЄСПЛ є комплексним поняттям і потребує вчинення низки дій, спрямованих як на виправлення конкретного порушення щодо конкретної особи, так і на уникнення аналогічних порушень щодо інших осіб у подальшому.

Україна й досі залишається серед лідерів як за кількістю заяв, що надходять до ЄСПЛ, так і щодо кількості невиконаних рішень ЄСПЛ. Саме останній критерій є показником, який чітко окреслює недостатність нинішнього інституційно-правового забезпечення реалізації юридичної відповідальності Української держави згідно з вимогами Конвенції.

Серед найсуттєвіших проблем реалізації рішень ЄСПЛ, на наш погляд, є свідоме ігнорування з боку органів державної влади рішень ЄСПЛ, вибірковість їх застосування цими органами, а також слабка бюджетна забезпеченість відшкодування завданих збитків заявникам, що безпосередньо нівелює рішення ЄСПЛ як остаточне й виконуване.

З огляду на означене, неналежне становище у сфері виконання рішень ЄСПЛ національними органами влади є серйозним тривожним сигналом, який об'єктивно засвідчує, що наявний механізм юридичної відповідальності держави згідно з положеннями Конвенції та практикою ЄСПЛ потребує істотного вдосконалення.

На підставі аналізу й узагальнення висловлених у науковій літературі з розглядуваної проблематики пропозицій важливими напрямками вдосконалення законодавства України в цій сфері вважаємо, зокрема, такі:

– створити реальний інституційно-правовий механізм щодо експертизи всіх законопроектів на відповідність Конвенції та практиці ЄСПЛ;

– законодавчо деталізувати й розмежувати порядок виконання рішення ЄСПЛ по суті та порядок виконання рішення ЄСПЛ у частині, що стосується виплати заявникові (стягувачеві) справедливої компенсації в

⁶ Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV, ред. від 02.12.2012.

⁷ Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV, ред. від 02.12.2012.

разі визнання відповідальності держави за відповідне порушення конвенційних норм;

– передбачити створення й ведення спеціального державного реєстру рішень ЄСПЛ, ухвалених проти України, та заборгованостей за ними.

Як вбачається, послідовна й комплексна законодавча реалізація таких пропозицій слугуватиме зміцненню юридичної відповідальності Української держави за Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, посиленню гарантованості й захищеності людських прав в Україні.

Література

1. Шамрай В. В. Вплив глобалізації та міждержавної інтеграції на сучасний розвиток конституційного права: проблеми теорії та практики : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2019. 354 с.

2. Савчин М. В. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму : монографія. Ужгород : РІК-У, 2018. 440 с.

3. Проблеми сучасної конституціоналістики : навч. посіб. / за заг. ред. М. П. Орзіха. К. : Юрінком Інтер, 2011. 267 с.

4. Vereshetin V., Mullerson R. International Law in an Interdependent World. *Columbia Journal of Transnational Law*. 1990. Vol. 28, No. 1. P. 291.

5. Lavrysen L. Positive obligations in the jurisprudence of the Inter-American Court of Human Rights. *Inter-American and European human rights journal*. 2014. Vol. 7, no. 1–2. P. 94–115.

6. Христова Г. О. Доктрина позитивних зобов'язань держави у сфері прав людини : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2019. 512 с.

7. Степанова С. В. Європейські стандарти права на справедливий суд та їх імплементація у національне законодавство України: конституційно-правове дослідження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Ужгород, 2018. 216 с.

8. Лавринович О. Європейська конвенція з прав людини – надійний дороговказ гуманістичного розвитку України. *Право України*. 2010. № 10. С. 43–47.

9. Безсонова М. В. Конституційне право на звернення до міжнародних правозахисних інституцій: проблеми теорії і практики : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2019. 228 с.

10. Права людини у міжнародному праві: підручник / за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.]; передм. А. В. Войціховський. Харків : ООО «Планета-Принт», 2021. 404 с.

11. Кретьова І. Ю. Тлумачення права: доктрини, розвинуті Європейським Судом з прав людини : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Харків, 2015. 236 с.

12. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1 (84). С. 19–29.

13. Стахура Б. І. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір : дис. ... канд. юрид. наук 12.00.01. Львів, 2016. 180 с.

14. Коруц У. З. Міжнародно-правовий захист права на справедливий судовий розгляд в практиці Європейського суду з прав людини та правозастосовна практика України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2015. 229 с.

15. Кубко Є. Б. Виконання рішень ЄСПЛ: регресні позови, аналогія закону та аналогія права. *Правова держава*. 2018. Вип. 29. С. 35–44.

References

1. Bakumov, O. S., Varunts, L. D, Voytsikhovskiy, A. V., Gudz, T. I. et al. (2021). *Human rights in international law* (Ed A. V. Voytsikhovskiy). Planet-Print.

2. Bezsonova, M. V. (2019). *Constitutional right to appeal to international human rights institutions: problems of theory and practice* [Candidate thesis, Yaroslav Mudryi National Law University].

3. Khrystova, G. O. (2019). *The doctrine of the state positive obligations in the field of human rights* [Doctoral thesis, Yaroslav Mudryi National Law University].

4. Koruts, U. Z. (2015). *International-legal protection of the right to a fair proceeding in the practice of the European court of human rights and law enforcement practice of Ukraine* [Candidate thesis, Institute of legislation of Verkhovna Rada of Ukraine].

5. Kretova, I. Y. (2015). *Interpretation of Law: Doctrines Developed by the European Court of Human Rights* [Candidate thesis, Yaroslav Mudryi National Law University].

6. Kubko, E. (2018). The enforcement of judgments of the ECHR: recourse actions, analogy with statutes, and analogy in law. *Constitutional State*, 29, 35–44.

7. Lavrynovych, O. (2010). European Convention on Human Rights – a reliable indicator of humanistic development of Ukraine. *Law of Ukraine*, 10, 43–47.

8. Orzikh, M. P. (ed.) (2011). *Problems of Modern Constitutional Studies*. Yurinkom Inter.

9. Rabinovych, P. M. (2016). International standards of Human Rights: Properties, General Concept, Classification. *Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 1 (84), 19–29.

10. Savchyn, M. V. (2018). *Modern Tendencies of Constitutionalism in Context of Globalization and Legal Pluralism*. RIC-U.

11. Shamrai, V. V. (2019). *The impact of globalization and interstate integration on the contemporary development of constitutional law: the problems of theory and practice* [Doctoral thesis, Taras Shevchenko National University of Kyiv].

12. Shevchuk, S. V. (2010). Case Law of the European Court on Human Rights and the Doctrine of Stare Decisis. *Law of Ukraine*, 10, 147–157.

13. Stahura, B. I. (2016). *The role of public authorities in ensuring human and civil rights in a democratic society: theoretical and legal aspects* [Candidate thesis, Lviv Polytechnic National University].

14. Stepanova, S. V. (2018). *European standards for the right to a fair trial and their implementation in the national legislation of Ukraine: constitutional law research* [Candidate thesis, Uzhgorod National University].

Bakumov Oleksandr,

Doctor of Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Constitutional and International Law Faculty of 4
Kharkiv National University of Internal Affairs
e-mail: 1const.law@gmail.com

**CONSTITUTIONAL AND LEGAL
ASPECTS OF THE LEGAL LIABILITY
MECHANISM OF THE UKRAINIAN STATE
UNDER THE CONVENTION FOR THE
PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND
FUNDAMENTAL FREEDOMS**

The article examines the mechanism of legal liability of the Ukrainian State under the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. It is emphasised that Ukraine recognises the activities of international judicial institutions and relevant bodies of international organizations for the protection of human rights. Since 1997, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms dated 1950 has become an integral part of Ukraine's human rights mechanism, and the efforts of not only the judiciary, but also the legislative and executive authorities of each State party to the Convention are aimed at its implementation. It is emphasised that the Convention plays a key role in disclosing the substantive and procedural features of bringing the State to legal responsibility for human rights violations, and that it requires respect for human rights and fundamental freedoms guaranteed by the Convention itself and its Protocols through the possibility of Ukrainian citizens, after exhausting all national remedies, to apply directly to the European Court of Human Rights for protection of their rights and freedoms.

It is concluded that the existing institutional and legal framework for the implementation of the legal responsibility of the Ukrainian State in accordance with the requirements of the Convention is insufficient. The most significant problems in the implementation of ECHR judgments include deliberate disregard of ECHR judgments by public authorities, selective application of them by these authorities, and poor budgetary provision for compensation of damages to applicants, which directly invalidates the ECHR judgment as final and enforceable. Relevant areas for improvement of Ukrainian legislation in this area are suggested.

Key words: Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, human rights, legal responsibility, mechanism of legal responsibility of the state, European Court of Human Rights.